

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎี สมมติฐาน และแนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

การประเมินศักยภาพผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของจังหวัดในภาคกลางจำเป็นต้องอาศัยความรู้ แนวคิดและทฤษฎีต่างๆ เพื่อสร้างกรอบแนวคิดของการวิจัยดังนี้

2.1.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การศึกษาเรื่องแนวคิดทฤษฎีการท่องเที่ยวควรให้สำคัญกับการศึกษาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยศึกษาในประเด็นสำคัญดังนี้

2.1.1.1 ความหมายและวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยว (tourism) โดยทั่วไปหมายถึง การที่ผู้คนหรือประชาชนได้ไปเยี่ยมเยือนสถานที่หนึ่งเพื่อการเที่ยวชมเมือง เพื่อเยี่ยมญาติและเพื่อน ไปพักผ่อนวันหยุด รวมไปถึงบุคคลที่เดินทางไปร่วมประชุมทางวิชาการ ทางการเมืองหรือการประชุมทางธุรกิจ หรือเข้าร่วมกิจกรรมอื่นๆ ทางธุรกิจ ตลอดจนการเดินทางไปศึกษา หรือไปทำการศึกษาวิจัย โดยผู้ที่มาเยือนสามารถใช้การคมนาคมขนส่งได้ทุกรูปแบบ (อาทิത്യ ศิริธร, 2541) และหมายรวมถึงผลรวมของประสบการณ์และความสัมพันธ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาจากปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยวกับ ผู้ประกอบธุรกิจ รัฐบาลและชุมชนผู้เป็นเจ้าของที่ดึงดูดใจและต้อนรับนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนอื่นๆ (McIntosh & Goeldner, Ritchi, 1995) จากความหมายของการท่องเที่ยวดังกล่าวแล้ว แสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวต้องมีการเดินทางออกจากที่พักเป็นการชั่วคราว เพื่อการพักผ่อนใจ เยี่ยมญาติ หรือวัตถุประสงค์อื่นๆ ที่สะท้อนให้เห็นความหมายของการท่องเที่ยวในเชิงกว้าง เช่นการทำธุรกิจ หรือรวมถึงการออกจากที่พักเพื่อไปศึกษา และการประกอบอาชีพ และตั้งถิ่นฐานใหม่อย่างถาวร

ความหมายการท่องเที่ยวทั้งที่มีความหมายในเชิงแคบและเชิงกว้างเกิดจากแรงจูงใจที่แตกต่างกันในการท่องเที่ยว (Tourism Motivation) ซึ่งเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเดินทางออกท่องเที่ยวเพื่อสนองความต้องการของตนเองแรงจูงใจในการท่องเที่ยวที่สำคัญ 4 ประการ (McIntosh & Goeldner, Ritchi, 1995) คือ 1) สิ่งจูงใจทางกายภาพ (Physical Motivation) ได้แก่ สิ่งจูงใจที่เกี่ยวกับการพักผ่อนร่างกาย การเล่นกีฬา การสันทนาการตามชายหาด การหย่อนใจด้วยการบันเทิงและสิ่งจูงใจอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการรักษาสุขภาพ 2) สิ่งจูงใจทางวัฒนธรรม (Culture Motivation) ได้แก่

ความปรารถนาที่อยากรู้จักกับผู้อื่น เช่น เรื่องราวที่เกี่ยวกับดนตรี ศิลปะ นาฏศิลป์ และ ศาสนา 3) สิ่งจูงใจระหว่างบุคคล (Interpersonal Motivation) ได้แก่ ความปรารถนาที่อยากจะได้พบคนใหม่ๆ 4) สิ่งจูงใจทางด้านสถานภาพและชื่อเสียง (Status and Prestige Motivation) ได้แก่ ความต้องการพัฒนาตนเองและแสดงความสำคัญของตนเองเช่น การเดินทางทำธุรกิจการประชุม และ การศึกษา เป็นต้น

นักท่องเที่ยวเมื่อมีแรงจูงใจในการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน วัตถุประสงค์และรูปแบบในการท่องเที่ยวย่อมแตกต่างกัน วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว โดยทั่วไปแบ่งได้ 3 ประเภทดังนี้ 1) การท่องเที่ยวในวันหยุดพักผ่อน เช่น การเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ การเดินทางไปเยี่ยมญาติมิตร 2) การท่องเที่ยวทางด้านธุรกิจ เช่น การเดินทางเพื่อการประชุม สัมมนา ฯลฯ 3) การท่องเที่ยวเพื่อวัตถุประสงค์อื่น ๆ เช่น การศึกษา การรักษาสุขภาพ การเล่นกีฬา การศาสนา ฯลฯ

2.1.1.2 แนวคิดการท่องเที่ยวยั่งยืน

จากการขยายตัวอย่างรวดเร็วของการท่องเที่ยว และปริมาณนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศส่งผลกระทบต่อ สภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และหลายแหล่งท่องเที่ยวสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมแม้ว่าจะได้รับผลดีในเชิงเศรษฐกิจจากรายได้ของนักท่องเที่ยว ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวจึงให้ความสำคัญกับแนวทางการจัดการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนในมิติต่างๆเช่น ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม (Berno and Bricker, 2001; Johnston and Tyrrell, 2005) และมีการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน มีความสมดุลในมิติต่างๆ รูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความสนใจอย่างแพร่หลายคือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นรูปแบบของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่สามารถทำให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติควบคู่ไปกับการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติ และวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจด้วย (Clare A Gunn, 1994)

จากแนวคิดและหลักการการจัดการการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนที่ต้องสร้างความสมดุลในผลประโยชน์ของทุกฝ่ายและคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม แชลีย์ อีเบอร์ (1992) ได้กล่าวถึงหลักพื้นฐานของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้มุ่งเน้นสิ่งต่างๆดังนี้ 1) การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน (Using Resource Sustainable) การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนควรใช้ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมอย่างสมดุล ประหยัด และอนุรักษ์ทรัพยากรให้มีการใช้ได้ยืนยาว 2) การลด

การบริโภคของเสียที่เกินความจำเป็น (Reducing Over Consumption and Waste) เป็นการลดการบริโภคที่มากเกินความจำเป็นและการลดของเสียเพื่อช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำงานบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาว และเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยวด้วย 3) การรักษาความหลากหลาย (Maintaining Diversity) เป็นการรักษาความหลากหลายของธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งมีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว และช่วยขยายฐานของการท่องเที่ยวด้วย 4) การรวมการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้าอยู่ในการวางแผน (Integrating Tourism into Planning) ในระดับต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาแห่งชาติและแผนพัฒนาท้องถิ่น 5) การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment – EIA) คือ การใช้หลักวิชาการในการคาดการณ์เกี่ยวกับผลกระทบทั้งทางด้านบวกและด้านลบของการดำเนินโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวที่จะมีต่อสิ่งแวดล้อมทุกด้านทั้งด้านทรัพยากรท่องเที่ยว เศรษฐกิจ และสังคม นอกจากนี้สามารถเพิ่มและขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว 6) การสนับสนุนเศรษฐกิจท้องถิ่น (Supporting Local Economics) เป็นการรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยพิจารณาควบคู่ไปกับด้านราคาและคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและรวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Involving Local Communities) เป็นการให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวอย่างเต็มที่ และสอดคล้องกับการพัฒนาและยกระดับคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวในระยะยาว

นอกจากนี้หลักการการสร้างความสามารถสรุปประเด็นสำคัญที่จะช่วยยกระดับคุณภาพในการทำงานบำรุงการท่องเที่ยวเชิงยั่งยืนในระยะยาว ที่มีผลต่อสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ซึ่งประกอบไปด้วยประเด็นสำคัญดังนี้ 1) การปรึกษากันระหว่างผู้เชี่ยวชาญและสาธารณชน (Consulting Stakeholders and the Public) เป็นการปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างรัฐบาล ผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่น องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้าร่วมกันในทิศทางเดียวกันเพื่อร่วมกันแก้ปัญหา และลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว 2) การฝึกอบรมบุคลากร (Training Staff) เป็นการฝึกอบรมบุคลากรท้องถิ่นทุกประเภททุกระดับให้มีความรู้และพัฒนาศักยภาพทางด้านแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืน ซึ่งจะช่วยยกระดับของการบริการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่สำคัญคือ 3) การตอบสนองการตลาดท่องเที่ยว (Marketing Tourism Responsibly) เป็นการจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวอย่างพร้อมมูลเพื่อเผยแพร่ไปยังนักท่องเที่ยวให้เข้าใจ และช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวในระยะยาว พร้อมทั้งช่วยยกระดับความพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย ประเด็นสุดท้ายที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อการ

พัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ 4) การวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพ (Undertaking Research) เป็นการวิจัยและติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อช่วยในการแก้ไขปัญหา และเพิ่มผลประโยชน์ให้กับแหล่งท่องเที่ยวระยะยาว ส่งผลต่อสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ อย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) มีความหมายที่แตกต่างหลากหลาย (Johnston and Tyrrell, 2005) แต่มีแนวความคิดที่คล้ายคลึงกันในเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนสังคมและวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมในทางลบให้น้อยที่สุดเพื่อรักษาความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ให้ชุมชนได้อย่างยั่งยืน ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน รวมถึงการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มเล็กที่มีการจัดการอย่างดีเยี่ยม และสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวให้ยั่งยืน สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้อย่างไม่เสื่อมคลาย และธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุงคุณภาพการให้บริการที่ดีและได้ผลกำไรอย่างเป็นธรรม ทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวอย่างสม่ำเสมอเพียงพอ และมีผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดอย่างยั่งยืนยาว

องค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมี 6 ประการ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา 2548: 20-22) ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาสถานที่อันเป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว พร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการทางการท่องเที่ยว สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยี่ยมชม โดยมีการประเมินศักยภาพขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ และพร้อมทั้ง ให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวด้วย 2) องค์ประกอบด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพเดิมหรือดีกว่าเดิม 3) องค์ประกอบด้านการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยว เป็นการพัฒนารูปร่างด้านบริการอำนวยความสะดวกโดยตรงแก่นักท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวให้ได้รับความพึงพอใจ และช่วยกันทำนุรักษาสีเขียว 4) องค์ประกอบด้านการพัฒนาการตลาดท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาเพื่อแสวงหานักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ซึ่งมีลักษณะเป็นคุณประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้เข้ามาท่องเที่ยว 5) องค์ประกอบด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น เป็นการพัฒนาในการสร้างโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนท้องถิ่นให้สามารถจัดการการท่องเที่ยวของตนเองและได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว องค์ประกอบสุดท้ายที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในระยะ

ยาวได้แก่ 6) องค์ประกอบด้านการพัฒนาจิตสำนึกทางการท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาการ
สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการ
ท่องเที่ยวทุกฝ่าย โดยการให้ความรู้และสื่อความหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว
และสิ่งแวดล้อม เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

ปัจจุบันในประเทศต่างๆทั่วโลกได้ประสบปัญหาเรื่องการเสื่อมโทรมของแหล่ง
ท่องเที่ยวมากขึ้น ทำให้พยายามหารูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ที่จะนำไปสู่การท่องเที่ยว
แบบยั่งยืน (Johnston and Tyrrell, 2005) แต่รูปแบบมีความแตกต่างหลากหลาย
องค์การสหประชาชาติจึงได้การจัดประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการ
พัฒนา (The United Nations Conference of Environment and Development)
หรือที่เรียกว่า ประชุม Earth Summit ณ กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล หรือที่
เรียกอีกชื่อว่า Rio Summit (ปฏิญญาริโอ) และได้ร่วมลงนามรับรองเอกสารสำคัญ 5
ฉบับ คือ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2548: 11-12)

- 1) ปฏิญญาริโอว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (The Rio Declaration on Environment and Development) ประกอบด้วยหลักการ 27 ประการ
เกี่ยวกับสิทธิและความรับผิดชอบของประชาชาติในการดำเนินงานพัฒนา
เพื่อปรับปรุงความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดียิ่งขึ้น
- 2) แผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) เป็นแผนแม่บทของโลกสำหรับการ
ดำเนินงานที่จะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ
และสิ่งแวดล้อม
- 3) คำแถลงเกี่ยวกับหลักการเรื่องป่าไม้ (Statement of Principles on Forests) เป็นแนวทางในการจัดการ การอนุรักษ์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน
สำหรับป่าไม้ทุก ประเภท อันเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจและ
การรักษาไว้ซึ่งสิ่งมีชีวิตในทุกรูปแบบ
- 4) กรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (UN Framework Convention on Climate Change) มีวัตถุประสงค์ที่จะ
รักษาระดับก๊าซเรือนกระจก (Greenhouse Cases) ในบรรยากาศที่จะไม่
ก่อให้เกิดอันตรายต่อสภาวะอากาศทั่วโลกโดยลดปริมาณการปล่อยก๊าซบาง
ชนิดขึ้น สู่อากาศ เช่น คาร์บอนไดออกไซด์ ซึ่งเกิดจากการเผาไหม้เชื้อเพลิง
เพื่อใช้เป็นพลังงาน เป็นต้น
- 5) อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity) เพื่อให้ประเทศต่างๆ ยอมรับเอาวิธีการที่จะอนุรักษ์

ความหลากหลายชนิดพันธุ์ของสิ่งมีชีวิต (Living Species) และเพื่อให้เกิด การแบ่งปันผลตอบแทนอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกันจากการใช้ประโยชน์ ความหลากหลายทางชีวภาพจะเห็นได้ว่าแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) เป็นหนึ่งในห้าของเอกสารสำคัญของ Rio Summit โดยมีผู้นำจากทั่วโลก 179 ประเทศร่วมลงนามรับรอง ซึ่งแผนปฏิบัติการ 21 นี้เป็นแนวทางเพื่อ การพัฒนาอย่างยั่งยืนด้วยการกำหนดนโยบายของภาครัฐบาล เอกชน และ สำหรับเป็นทางเลือกของบุคคลในศตวรรษที่ 21 ที่กล่าวไว้ว่า ประชากร การ บริโภค และเทคโนโลยีนับเป็นพลังงานผลักดันหลักที่ทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม มีการเสนอนโยบายและแผนงานในการที่จะ บรรลุถึงความสมดุลอย่างยั่งยืนระหว่างการบริโภค ประชากร และสมรรถนะ ของโลกต่อสิ่งมีชีวิต รวมทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีและเทคนิคต่างๆ ที่จะต้อง ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ในขณะที่เดียวกันจะต้องมีการจัดการ ทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างระมัดระวัง พร้อมทั้งพัฒนาอย่างยั่งยืนที่จะ เป็นหนทางเอาชนะในเรื่องของความยากจน และการทำลายสิ่งแวดล้อม โดยความร่วมมือความรับผิดชอบร่วมกันระดับโลก (Global Partnership) ที่ทำให้มั่นใจว่าทุกๆ ประเทศจะมีอนาคตมั่นคงและปลอดภัยร่วมกันมาก ยิ่งขึ้น

จากแผนปฏิบัติการ 21 ดังกล่าวข้างต้นทำให้การท่องเที่ยวต้องปรับตัวสู่การ ท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่ต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และจากการท่องเที่ยวแบบ ยั่งยืนนี้นำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แล้วจากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก็นำไปสู่การ ท่องเที่ยวรูปแบบใหม่อีก 2 รูปแบบ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา 2548: 20-22) ได้แก่

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ เพื่อให้ได้รับ ความสนุกสนานเพลิดเพลินและมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การ จัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างดีรวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น โดย มุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน อันได้แก่การท่องเที่ยวเชิง การศึกษาธรรมชาติการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยว ธรณีวิทยา การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางธรรมชาติ เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เนื่องจากการท่องเที่ยวแบบเน้นปริมาณ นำเศรษฐกิจมาสู่ประเทศกำลังพัฒนา แต่การท่องเที่ยวแบบนี้ทำให้เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อมโดยขาดจิตสำนึก สร้างมลภาวะให้ธรรมชาติขาดการป้องกันแก้ไข เกิดผลกระทบต่อไปทั่วโลก องค์กรท่องเที่ยวโลก Lascurain (1996) สนับสนุนแนวคิดที่การท่องเที่ยวควรมีแนวทางการจัดการร่วมกันเพราะแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติของแต่ละประเทศโดยรวมเหมือนเป็นสมบัติของโลก ด้วยลักษณะของการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในปรากฏการณ์ที่สำคัญในศตวรรษที่ 20 หลายประเทศไม่ควรทำให้แตกต่างกันและเสริมว่าประชาคมโลกมองแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติของแต่ละประเทศ นักท่องเที่ยวทุกคนมีสิทธิ์ได้ชื่นชม และสัมผัสกับความงดงาม ทุกประเทศจึงควรร่วมมือกันอนุรักษ์ ส่วนใดเสียหายก็ควรปรับปรุงแก้ไขให้ธรรมชาติกลับคืนมาอย่างเดิมเพื่อประโยชน์ของคนรุ่นหลัง

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มาจากคำ ว่า “Ecotourism” ซึ่งเป็นคำผสมกันระหว่าง Ecology หรือ นิเวศวิทยา กับคำว่า Tourism หรือการท่องเที่ยว นอกจากนี้ในวงการท่องเที่ยวยังมีการใช้ภาษาอังกฤษอื่นๆ ที่สำคัญได้แก่ “Nature Tourism” หรือ “Biotourism” หรือ “Green Tourism” เพื่อบ่งบอกให้เห็นว่าเป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน อย่างไรก็ตามนิยามและความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีความหมายหลากหลายด้วยบุคคลและกลุ่มคนต่าง ๆ ได้ให้นิยามไว้จำนวนมากทั้งในและต่างประเทศ สำหรับประเทศไทย “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” หมายถึง การท่องเที่ยวไปในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น แหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ทางสิ่งแวดล้อม ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมกับท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540)

2. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมหรือชมงานประเพณีต่างๆ ที่ชุมชนท้องถิ่นนั้นจัดขึ้น เพื่อให้ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน พร้อมทั้งได้ศึกษาความเชื่อ ความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้น ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างดีรวมถึงการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นให้มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน อันได้แก่การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวงานประเพณีและศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท การท่องเที่ยวเชิงกีฬาและบันเทิง การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม เป็นต้น

2.1.1.3 ข้อเสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (บุญเลิศ จิตตั้ง
วัฒนา, 2548)

- 1) มุ่งเน้นพัฒนาการท่องเที่ยวภายในประเทศให้เป็นพื้นฐานที่มั่นคง
- 2) มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการตัดสินใจโครงการท่องเที่ยวต่างๆ ที่
จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่
- 3) มุ่งพิจารณาอย่างรอบคอบ ในเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวตามศักยภาพ
ของแหล่งท่องเที่ยวในทุกมิติ
- 4) มุ่งเน้นการให้ข้อมูลการท่องเที่ยวที่ครบถ้วน ถูกต้อง ทันสมัยแก่นักท่องเที่ยว
เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและห่วงใยในสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งช่วยยกระดับ
ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย
- 5) มุ่งเน้นการใช้วัสดุและผลผลิตในท้องถิ่น เพื่อช่วยลดดุลการค้ากับ
ต่างประเทศได้ และช่วยเพิ่มรายได้ให้กับคนไทยในท้องถิ่น
- 6) มุ่งเน้นกระจายรายได้ และนำรายได้เข้าสู่ท้องถิ่นให้มากที่สุด เพื่อประโยชน์
ในระยะยาวของชุมชนท้องถิ่น
- 7) มุ่งเน้นจ้างงาน ที่สร้างสรรค์ในท้องถิ่น เพื่อให้ผลตอบแทนสูงแก่ชุมชน
ท้องถิ่น
- 8) มุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากรในท้องถิ่นให้มีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้น
- 9) มุ่งเน้นการรักษาคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นให้อยู่รอดใน
ระยะยาว
- 10) มุ่งเน้นการทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาคระหว่างภาคธุรกิจท่องเที่ยว และ
องค์กรท้องถิ่น องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม และรัฐบาลร่วมกันบนหลักการความ
ยั่งยืน

2.1.2 ศักยภาพการท่องเที่ยวและการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยว

ปัจจุบันคำว่า “ศักยภาพ” เป็นคำที่มีการใช้หลากหลาย เพื่อให้เกิดการรับรู้ในขีดความสามารถสูงสุดที่มีและจะได้พัฒนาให้มีขีดความสามารถสูงขึ้น ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การศึกษาศักยภาพเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับรู้และตระหนักในศักยภาพการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาศักยภาพให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

2.1.2.1 ศักยภาพการท่องเที่ยว

นิยามของคำว่า “ศักยภาพการท่องเที่ยว” มีผู้ให้คำนิยามมาเป็นเวลานานแต่ที่มีการอ้างอิงกันมาก หมายถึงความสามารถหรือความพร้อมในตัวเองของสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่จะเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาปรับปรุง จัดการหรือการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการท่องเที่ยว ที่ส่วนใหญ่พิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ในแต่ละแหล่งจากองค์ประกอบต่อไปนี้ (วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี, 2529) 1) คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว โดยพิจารณาจากสาระที่แท้จริงของแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถสร้างความสนใจ และดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยือน เช่น ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ บรรยากาศความสวยงาม สภาพภูมิทัศน์ทางธรรมชาติหรือวิถีชีวิต โดยรอบ 2) สภาพการเข้าถึง หมายถึงสภาพการคมนาคมไปสู่แหล่งท่องเที่ยวนั้น ความสะดวกสบายเหมาะสมสำหรับการเดินทางสู่แหล่งท่องเที่ยว เช่น ระยะทางจากตัวเมือง ลักษณะการเดินทาง สภาพเส้นทาง ความสะดวกในการเข้าถึง ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง 3) สิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึงสิ่งบริการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยว และระบบสาธารณูปโภคที่อยู่ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเช่น โรงแรม ร้านอาหาร เครื่องดื่ม สถานบันเทิง ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ สถานพยาบาล สถานีตำรวจ หรือระบบรักษาความปลอดภัย 4) สภาพแวดล้อม หรือสิ่งรอบตัวของแหล่งท่องเที่ยวซึ่งรวมทั้งด้านระบบนิเวศ และสภาพทางภูมิศาสตร์เช่น สภาพทางกายภาพสภาพอากาศ สภาพน้ำมวลภาวะ ชยะ กลิ่น เสียง และความสะดวกอื่น ๆ 5) ข้อจำกัดในการรับนักท่องเที่ยว หมายถึง อุปสรรคหรือข้อขัดแย้งในการใช้สถานที่นั้นเป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น ข้อจำกัดในการรับนักท่องเที่ยวได้ครั้งละไม่มาก เนื่องจากมีที่พักไม่เพียงพอ น้ำไม่เพียงพอ หรือมีปัญหาเรื่องระบบความปลอดภัย หรือข้อจำกัดด้านอากาศ หรือข้อจำกัดเพราะเป็นเขตหวงห้ามของทางราชการหรือเอกชน 6) ความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน หมายถึง ความเป็นที่รู้จักแพร่หลายของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ

“ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว” นับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ประเทศต่างๆให้ความสนใจในการศึกษาและองค์ประกอบในการชี้วัดระดับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวมีการศึกษามาเป็นเวลานาน จุฬามาต ไชยศร (2536: 32-33) ได้แบ่งองค์ประกอบที่สำคัญ

ที่เป็นตัวบ่งชี้ ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว 4 ประการ ดังนี้

- 1) ปัจจัยจุดใจหลักของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ สถานที่ตั้ง และลักษณะของ แหล่งท่องเที่ยวต่อความต้องการนักท่องเที่ยวหลายด้าน เช่น ความต้องการทางด้านความสงบ ความสนุกสนานตื่นเต้น การหาประสบการณ์และความจริง ซึ่งปัจจัยจุดใจหลักคือ ปัจจัยจุดใจด้านธรรมชาติ ปัจจัยจุดใจทางด้าน ประวัติศาสตร์และศาสนา และปัจจัยจุดใจทางด้านกิจกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น
- 2) ปัจจัยประกอบ ได้แก่ สภาพแวดล้อม ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ และลักษณะภูมิทัศน์ สภาพเศรษฐกิจ และสังคม ความปลอดภัย ธรรมชาติ และการเมือง
- 3) ปัจจัยสนับสนุนและสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวก ในด้านที่พักและอาหารแก่นักท่องเที่ยว การให้ข่าวสารและการประชาสัมพันธ์ สิ่งอำนวยความสะดวก ด้านบันเทิง และร้านค้าของที่ระลึก
- 4) ปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐานและการคมนาคม พิจารณาโครงข่ายการคมนาคม ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศที่สะดวก บริการสาธารณะ เช่น ไฟฟ้า การกำจัดขยะ สิ่งปฏิกูล ตลอดจนระบบสื่อสารโทรคมนาคม

การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยว มีหลายระดับ ทั้งในภาพรวมของประเทศ ระดับภาค จังหวัด และชุมชน รวมถึงการให้ความสำคัญในการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในภาพรวม และแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวแบบต่างๆ เช่น การศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร หรืออื่นๆ หลักการในการศึกษาศักยภาพตามรูปแบบการท่องเที่ยวเช่น การศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร มืองค์ประกอบที่ต้องศึกษา ดังนี้ 1) ศักยภาพในด้านการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว 2) ด้านการจัดการของแหล่งท่องเที่ยว 3) ด้านการดึงดูดใจของแหล่ง และ 4) ด้านการบริการการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยว (วารุณี เกตุสะอาด, 2554) ในขณะที่การศึกษาศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีเกณฑ์พิจารณาดังนี้ 1) ศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยว 2) โอกาสในการสร้างจิตสำนึกและการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม 3) ความหลากหลายของกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ 4) ความยากง่ายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 5) ความปลอดภัย 6) การอำนวยความสะดวกสิ่งอำนวยความสะดวก (สมชาย เลี้ยงพรพรรณ, 2547 และ พิชญา โคตรชมภู, 2544) นอกจากนี้หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคการศึกษาต่างๆให้ความสำคัญในการศึกษาศักยภาพของการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ เช่น “ศึกษาศักยภาพการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ” ที่หมายถึง

ความสามารถ หรือ ความพร้อมของผู้ให้บริการด้านต่างๆ ในการจัดกิจกรรมการ
ท่องเที่ยวทางธรรมชาติเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการจนเกิดความพึงพอใจ
ได้ ซึ่งการศึกษาศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาตินี้ประกอบด้วย
1) คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติที่ได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยว 2) ข้อจำกัดของ
กิจกรรมในการรองรับนักท่องเที่ยว 3) ความปลอดภัยจากการดำเนินกิจกรรมการ
ท่องเที่ยวและ 4) ความนิยมของกิจกรรมการท่องเที่ยว (พระภิกษุ ศรีสวัสดิ์และคณะ,
2550)

2.1.2.2 การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

การประเมินศักยภาพแหล่งเที่ยวมีแนวทางการประเมินที่หลากหลายใน
การศึกษาครั้งนี้ได้มีการทบทวนและศึกษาแนวทางในการประเมินศักยภาพแหล่ง
ท่องเที่ยวมา ทั้งสิ้น 3 แนวทางจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

- 1) แนวทางการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวแบบที่ 1 คือการประเมิน
ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้วย วิธีวิเคราะห์ค่าถ่วงน้ำหนัก (Weighting
Score Method) ทั้งนี้มีขั้นตอนรายละเอียดดังนี้ (พิชญา โคตรชมภู,
2544)

- นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วยข้อมูลที่
รวบรวมจากแหล่งทุติยภูมิต่าง ๆ มาประเมินตามมิติต่างๆ โดยแบ่ง
ระดับของการให้คะแนนเพื่อชี้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเป็น 3
ระดับ ดังนี้คือ

ระดับที่มีศักยภาพสูง ให้คะแนนตัวบ่งชี้เป็น 3

ระดับที่มีศักยภาพปานกลาง ให้คะแนนตัวบ่งชี้เป็น 2

ระดับที่มีศักยภาพน้อยหรือต่ำ ให้คะแนนตัวบ่งชี้เป็น 1

- ทำการคำนวณศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้สมการถ่วงน้ำหนัก

$$P = W_1R_1 + W_2R_2 + W_3R_3 + \dots + W_nR_n / W_1+W_2+W_3+\dots+W_n$$

P =ระดับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

R_{1...n} =ค่าคะแนนศักยภาพของตัวแปรที่ 1ถึง n

W_{1...n} =ค่าถ่วงน้ำหนักของตัวแปรที่ 1 ถึง n

- ค่าที่ได้จากการคำนวณโดยสมการดังกล่าวจะเป็นค่าคะแนนดิบซึ่งมี
ความเป็นไปได้ตั้งแต่ 0 (ไม่มีศักยภาพ) ถึง 3 (มีศักยภาพสูงมาก)

- นำค่าคะแนนดิบที่ได้จากการคำนวณดังกล่าวในแต่ละแห่งมาจัดระดับศักยภาพดังนี้

3-2⁺ = H: แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง

2-1⁺ = M: แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงปานกลาง

0-1 = L: แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพต่ำ

ตัวอย่างการประเมินศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ใช้วิธีวิเคราะห์ ค่าถ่วงน้ำหนัก(Weighting Score Method) ซึ่งคณะวิจัยของศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้นำเสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในปี 2538 ในโครงการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กรณีภาคใต้ โดยมีเกณฑ์พิจารณาศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ดังนี้ 1) ตัวแปรเกี่ยวกับศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยว 2) โอกาสในการสร้างจิตสำนึกและการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม 3) ความหลากหลายของกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ 4) ความยากง่ายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 5) ความปลอดภัย 6) การอำนวยความสะดวกสิ่งอำนวยความสะดวก ผลการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้านสิ่งแวดล้อม ดังแสดงในตารางที่ 2-1

ตารางที่ 2-1 ตัวอย่างการประเมินศักยภาพด้านสิ่งแวดล้อมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (พิชญา โคตรชมพู, 2544.หน้า 37)

ตัวแปร (Variable)	ค่าถ่วงน้ำหนัก (Wi)	ระดับคะแนน (Ri)
1. ที่พัก	W14=4	R14=2
2. ร้านอาหาร/เครื่องดื่ม	W15=4	R15=3
3. ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	W16=4	R16=3
4. ร้านขายของที่ระลึก	W17=3	R17=2
5. ห้องน้ำ-สุขา	W18=2	R18=3
6. มนุษย์สัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่	W19=2	R19=2
รวม	19	

$$\text{จาก } P = \frac{\sum WiRi}{\sum Wi}$$

$$P = (8+12+12+4+6+4)/19 = 2.42$$

จากผลการประเมินศักยภาพในด้านต่างๆนำมาแปรค่าระดับศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามเกณฑ์ที่ได้ระบุไว้ข้างต้น จากนั้นนำมาจัดทำการสรุประดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในภาพรวมดังแสดงในตารางที่ 2-2

ตารางที่ 2-2 ตัวอย่างผลคะแนนประเมินและการจัดชั้นศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของอุทยานแห่งชาติภูกระดึง (พิชญา โคตรชมพู, 2544. หน้า 38)

ตัวแปร (Variable)	ระดับศักยภาพ	
	คะแนนประเมิน	ศักยภาพ
1.ด้านการมีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยว	2.67	H
2.โอกาสในการสร้างจิตสำนึกและการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม	2.00	M
3.ความหลากหลายของกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่	3.00	H
4.ความยากง่ายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	1.00	L
5.ความปลอดภัย	2.00	M
6.ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว	2.42	H
ค่าเฉลี่ยของคะแนนประเมิน	2.18	H

2) แนวทางการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวแบบที่ 2 คือการประเมินโดยการสำรวจความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและร่วมพิจารณาข้อมูลทุติยภูมิที่มีขั้นตอนการประเมินดังนี้ (สมชาย เลี้ยงพรพรรณ, 2547)

- สร้างแบบประเมินศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวสำหรับใช้ในการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแหล่ง โดยให้ค่าคะแนนตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ในแบบประเมินศักยภาพ ซึ่งในการสร้างแบบประเมินควรนำข้อมูลต่างๆทั้งจากการสำรวจเบื้องต้นและจากการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิที่ได้ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินศักยภาพมาใช้ในสร้างแบบการประเมินด้วย

- ทำให้แบบประเมินศักยภาพที่สร้างขึ้นมีเกณฑ์การประเมินศักยภาพที่ชัดเจน สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยวที่ประเมินและครอบคลุมมากขึ้น
- นำค่าคะแนนที่ประเมินได้จากแบบประเมินศักยภาพของแต่ละแหล่งท่องเที่ยวมาคำนวณหาศักยภาพ ดังนี้
 - นำค่าคะแนนที่ประเมินได้ของแต่ละเกณฑ์หารด้วยคะแนนเต็มของเกณฑ์นั้น ๆ
 - นำค่าคะแนนที่ได้จากข้อ 2.1 รวมทุกเกณฑ์มารวมกันแล้วหาค่าเฉลี่ยรวม แล้วคิดเทียบเป็นร้อยละ (เช่นค่าคะแนนที่ได้จาก 26 เกณฑ์มารวมกัน แล้วหารด้วย 26 แล้วคูณด้วย 100) ค่าร้อยละที่ได้จะเป็นค่าศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวของแต่ละแหล่ง
 - ประเมินระดับศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยนำค่าคะแนน ศักยภาพของแต่ละแหล่งที่ได้มาเปรียบเทียบกับระดับความมีศักยภาพ ทำให้สามารถแบ่งระดับศักยภาพออกเป็น 4 ระดับ คือ
 - มีศักยภาพมากที่สุดได้คะแนนประเมิน มากกว่าร้อยละ 80
 - มีศักยภาพมาก ได้คะแนนประเมิน ร้อยละ 66-80
 - มีศักยภาพปานกลาง ได้คะแนนประเมิน ร้อยละ 50-65
 - มีศักยภาพน้อย ได้คะแนนประเมิน น้อยกว่าร้อยละ 50
- 3) แนวทางการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวแบบที่ 3 คือ การใช้เทคนิค SWOT Analysis สำหรับจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้ประยุกต์ใช้เทคนิค SWOT Analysis นี้ในการประเมินศักยภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดในปัจจุบันและโอกาสการพัฒนาในอนาคตตามประเด็นการพัฒนาจังหวัด (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554ข) ดังแสดงในตารางที่ 2-3 และ 2-4

ตารางที่ 2-3 (ก) ตัวอย่างแนวทางการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เพื่อการพัฒนาโดยดำเนินการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมด้วยเทคนิค SWOT Analysis ในการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน ในแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554ข)

จุดแข็ง	จุดอ่อน
<p>ก. ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) มีชายฝั่งทะเลที่ยาวมาก 220 กม. และมีชายหาดกระจายตลอดแนวชายทะเล 2) มีแหล่งท่องเที่ยวระดับโลกที่นักท่องเที่ยวต้องการเดินทางมาเยี่ยมเยือน เช่น หัวหิน 3) แหล่งท่องเที่ยวหลักเป็นแหล่งธรรมชาติโดยเฉพาะทะเล และหาดทรายซึ่งเป็นความนิยมของนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก 4) แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่อยู่ในการดูแลของรัฐได้แก่เขตอุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ทำให้การควบคุมทรัพยากรการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ 5) มีความโดดเด่นของทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ มีทัศนียภาพที่สวยงามน่าประทับใจ แหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้นใหม่ และวิถีชีวิตชุมชน 	<p>ก. ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) แหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมส่วนใหญ่อยู่ในทะเลซึ่งมีข้อจำกัดในการเข้าถึง และมีความเปราะบางด้านสิ่งแวดล้อม 2) แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ การพัฒนาทำได้ภายใต้ข้อจำกัดทางกฎหมาย และงบประมาณของรัฐ 3) แหล่งท่องเที่ยวหลักหลายแห่งเสื่อมโทรม มีปัญหาการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม
<p>ข. โครงข่ายคมนาคมและความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ระบบโทรคมนาคม ไฟฟ้าและน้ำประปามีไว้ให้บริการครอบคลุมทั่วทั้งจังหวัด เพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว 2) การเดินทางเข้ามายังพื้นที่มีความหลากหลายทั้งทางบก ทางเรือ และทางอากาศ 	<p>ข. โครงข่ายคมนาคมและความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) การเดินทางมาท่องเที่ยวในแต่ละอำเภอที่ต้องใช้เวลาในการเดินทางนาน พื้นที่หลายแห่งไม่สะดวก 2) การเชื่อมโยงเครือข่ายคมนาคมเพื่อการท่องเที่ยวยังไม่ดีพอ และการขนส่งเชื่อมโยงเส้นทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ การท่องเที่ยวในบางพื้นที่ยังไม่สะดวกและไม่เป็นระบบ ทำให้เกิดความสับสนในส่วนของนักท่องเที่ยวที่ต้องการเดินทางด้วยตนเอง 3) รถรับจ้างที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมีน้อยและขาดการจัดระเบียบยานพาหนะและบริการที่มีคุณภาพ

จุดแข็ง	จุดอ่อน
<p>ค. ที่พักและการให้บริการต่างๆ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) มีที่พักแรมที่หลากหลาย และเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว 2) มีบริการพื้นฐานที่มากพอทั้งประเภทร้านอาหาร สถาบันการเงิน โรงพยาบาล ที่ทำการไปรษณีย์ ธนาคาร ศูนย์ข้อมูล สถานีตำรวจ ตลอดจนร้านค้าจำหน่ายของที่ระลึก 	<p>ค. ที่พักและการให้บริการต่างๆ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) โรงแรมที่พักที่มีชื่อเสียง มีความสวยงามกลมกลืนกับธรรมชาติและได้รับมาตรฐาน แต่บางจังหวัดยังไม่เพียงพอ โดยเฉพาะจังหวัดที่เพิ่งมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ชัดเจนในระยะหลังๆ 2) บุคลากรภาคบริการมีจำนวนน้อยและขาดความรู้ความชำนาญ 3) พนักงานบริการยังขาดทักษะภาษาต่างประเทศ
<p>ง. ความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวก</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) สภาพสังคมมั่นคงปลอดภัย สามารถจูงใจนักลงทุน ทำให้เกิดธุรกิจที่พักและธุรกิจต่อเนื่องจากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น 2) มีการเฝ้าระวังติดตามการเตือนภัยและมีอาสาสมัครป้องกันภัยธรรมชาติ 	<p>ง. ความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวก</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) มีการหลอกลวงนักท่องเที่ยว และขาดความปลอดภัยในการท่องเที่ยว 2) ศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวยังมีน้อยในแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นใหม่ และยังขาดความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการช่วยเหลือนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะข้อมูลการท่องเที่ยวยังไม่เป็นปัจจุบัน 3) การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว ยังไม่ครอบคลุมแหล่งท่องเที่ยวใหม่
<p>จ. ด้านบริหารจัดการการท่องเที่ยว</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) มีการรวมตัวของผู้ประกอบการในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยมีการจัดตั้งเป็นองค์กรภาคเอกชน 2) มีการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอย่างต่อเนื่อง 	<p>จ. ด้านบริหารจัดการการท่องเที่ยว</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ผู้รับผิดชอบหลักขาดความรู้ ความเข้าใจในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว 2) ขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างคุ้มค่าและยั่งยืน 3) ขาดการศึกษาขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว 4) ขาดระบบการบูรณาการจัดการการท่องเที่ยวระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนการบูรณาการ งบประมาณสนับสนุนงานท่องเที่ยวยังไม่มีประสิทธิภาพและไม่สอดคล้องกับรายได้จากการท่องเที่ยว

ตารางที่ 2-3 (ข) ตัวอย่างแนวทางการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เพื่อการพัฒนาโดยการดำเนินการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมด้วยเทคนิค SWOT Analysis ในการวิเคราะห์โอกาสและอุปสรรคในแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554ข)

โอกาส	อุปสรรค/ภัยคุกคาม
1) แผนพัฒนาด้านคมนาคมหลายเส้นทาง มีถนน เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายระหว่างกัน และเชื่อมโยงเป็น เครือข่ายจากทุกภาค จึงส่งผลให้มีความ สะดวกสบายยิ่งขึ้น 2) การขยายโครงการถนนในชนบทและการพัฒนาสิ่ง อำนาจความสะดวกต่างๆ เพื่อเชื่อมโยงการเดินทาง ระหว่างภูมิภาค 3) การเปิดการค้าชายแดนและการพัฒนาเส้นทาง เชื่อมโยงระหว่างประเทศกับเพื่อนบ้าน(ด้านสิงขร) 4) ตลาดการท่องเที่ยวจังหวัดมีแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของ ผู้มาเยือนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ 5) รัฐมีนโยบายและแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวใน พื้นที่โดยเฉพาะโครงการ The Royal Coast	1) ภัยจากภาวะเศรษฐกิจ ราคาน้ำมันและโรคไข้หวัด H1N1 2) แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมจากสภาพธรรมชาติและ เกิดวิกฤติด้านสิ่งแวดล้อม 3) นักท่องเที่ยวขาดจิตสำนึกในการท่องเที่ยว 4) ความไม่มั่นคงทางการเมืองภายในประเทศทำให้นโยบายการท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงตามคณะรัฐบาลที่ เข้ามาบริหารประเทศ 5) การเติบโตและการพัฒนาทางการท่องเที่ยวอย่าง ต่อเนื่องของจีนและประเทศภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทำให้เกิดคู่แข่งสำคัญของไทยและส่งผลต่อ การท่องเที่ยวเชิงครอบครัวและสุขภาพของจังหวัด เนื่องจากกลุ่มประเทศเหล่านี้มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ คล้ายคลึงกับจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 6) การค้าเสรีเปิดโอกาสให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานภาค บริการการท่องเที่ยวระหว่างประเทศอาจกระทบต่อ แรงงานไทย หากบุคลากรทางการท่องเที่ยวของ จังหวัดยังขาดการพัฒนาด้านมาตรฐานการบริการ และภาษาต่างประเทศ

2.1.3 การวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมเชิงกลยุทธ์ (Strategic Factor Analysis Summary)

การวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมเชิงกลยุทธ์เป็นการบวกรวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ (Strategic Analysis) ซึ่งหมายถึงการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก (External Environment) และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน (Internal Environment) ที่สำคัญเชิงกลยุทธ์ที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จและความยั่งยืนขององค์กร หรือหน่วยงาน ดังนั้นในการกำหนดกลยุทธ์จำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมต่างๆอย่างเป็นระบบ การวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมเชิงกลยุทธ์ (Strategic Factor Analysis : SFAS) ได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้อย่างแพร่หลายในต่างประเทศ (Wheelen and Hunger ,2010) โดยการวิเคราะห์จะมีกระบวนการที่ละเอียดและให้ความสำคัญกับปัจจัยสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกที่มีผลกระทบต่อองค์กร หรือหน่วยงาน และพิจารณาร่วมกับความสามารถขององค์กร หรือหน่วยงานในการจัดการปัจจัยสภาพแวดล้อมต่างๆดังกล่าว แล้วนำผลการวิเคราะห์มาคำนวณหาผลกระทบโดยรวมที่มีต่อองค์กรหรือหน่วยงาน เพื่อสะท้อนให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ต่อไป

โดยทั่วไปการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมต่างๆจะใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์ที่เรียกว่า SWOT analysis ซึ่งหมายถึงการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก กล่าวคือการพิจารณาว่าปัจจัยสภาพแวดล้อมต่างๆเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ชุมชน ที่เปลี่ยนแปลงแล้วกระทบต่อองค์กรซึ่งองค์กรไม่สามารถควบคุมได้ โดยวิเคราะห์ผลกระทบที่เป็นทั้งโอกาส (Opportunity) หรือสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วเป็นประโยชน์ต่อองค์กร และอุปสรรค (Threat) หรือสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วเป็นข้อจำกัด หรือขัดขวางไม่ให้องค์กรประสบความสำเร็จ และการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในที่องค์กรควบคุมได้ ได้แก่ โครงสร้างองค์กร นโยบาย และแผนงานขององค์กร ทรัพยากรขององค์กร โดยวิเคราะห์จุดแข็ง (Strength) ที่องค์กรมี และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการสร้างและพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันให้สามารถอยู่รอดได้อย่างยั่งยืน และ จุดอ่อน (Weakness) ขององค์กรที่ควรเร่งรีบปรับเปลี่ยนแก้ไขเพราะเป็นสิ่งที่ทำให้องค์กรไม่มีประสิทธิภาพในการดำเนินการและสูญเสียความสามารถในการแข่งขัน (Wheelen and Hunger ,2010)

การวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมเชิงกลยุทธ์ (Strategic Factor Analysis : SFAS) ขององค์กรหรือหน่วยงานต่างๆเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในปัจจุบันเพราะสภาพแวดล้อมต่างๆทั้งภายในและภายนอกองค์กรมีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ต่อเนื่องตลอดเวลาและมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงแบบไร้ทิศทาง หรือแปรปรวน การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมจะต้องวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมในประเด็นที่สำคัญและมีผลกระทบอย่างรุนแรงและรวดเร็วต่อองค์กรโดยเริ่มจากการวิเคราะห์ โอกาสและอุปสรรคในภาพรวมแล้วนำปัจจัยสภาพแวดล้อมดังกล่าวมา

วิเคราะห์ถึงความสำคัญและความสามารถขององค์กรในการจัดการกับปัจจัยภายนอกที่ได้วิเคราะห์ เพื่อจะได้นำมาสรุปเป็นปัจจัยภายนอกเชิงกลยุทธ์ และนำเสนอในตารางการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก (External Factor Analysis Summary : EFAS) โดยจะทำการวิเคราะห์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรม เศรษฐกิจ ที่กระทบองค์กรหรือบริษัทเป็นอย่างมาก ทั้งที่เป็นโอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ส่วนการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในเชิงกลยุทธ์ (Internal Factor Analysis Summary : IFAS) มีกระบวนการที่คล้ายคลึงกับการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกเชิงกลยุทธ์แต่เน้นที่การวิเคราะห์จุดแข็ง (Strengths) และจุดอ่อน (Weaknesses) ที่สำคัญและองค์กรมีความสามารถในการปรับเปลี่ยนแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมเชิงกลยุทธ์ (Strategic Factor Analysis : SFAS) ขององค์กรหรือหน่วยงาน ดังนี้

1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก (External Factor Analysis Summary: EFAS)

เป็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกเชิงกลยุทธ์ เน้นการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงในด้านอุตสาหกรรม เศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม เทคโนโลยีที่กระทบต่อองค์กรหรือบริษัทฯ ซึ่งมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ดังนี้ (สมชาย ภาภาสน์วิวัฒน์, 2551)

ขั้นตอนแรก การกำหนดปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกโดยทั่วไป เป็นขั้นตอนของการพิจารณาสภาพแวดล้อมในด้านต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อทางตรงและทางอ้อมต่อธุรกิจ ซึ่งต้องแยกออกเป็นผลกระทบในอดีตและปัจจุบัน และต้องพิจารณาถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดผลกระทบในอนาคตทั้งระยะสั้น กลาง และยาวด้วย

ขั้นที่สอง การประเมินลักษณะของปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก โดยพิจารณาจากปัจจัยที่กำหนดในขั้นตอนแรกว่า การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมนั้นมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป หรือเปลี่ยนแปลงในลักษณะรุนแรงและรวดเร็ว เพื่อที่จะสามารถประเมินสถานการณ์และเตรียมมาตรการในการรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

ขั้นตอนที่สาม การวิเคราะห์โครงสร้างการแข่งขันของธุรกิจ คือการวิเคราะห์องค์ประกอบของสิ่งที่เรียกว่า “ห้าพลังแห่งการแข่งขัน” (Five Competitive Forces) อันประกอบด้วย คู่แข่ง (Potential Entrants) ซึ่งเป็นคู่แข่งในอุตสาหกรรมเดียวกัน พลังที่สองคือ ผู้ซื้อ (Buyer) ในที่นี้หมายถึงอำนาจต่อรองในการซื้อของลูกค้า พลังที่สามคือ ผู้จำหน่ายวัตถุดิบ (Supplier) เช่นเดียวกับลูกค้าคือการวิเคราะห์โครงสร้างอำนาจต่อรอง พลังที่สี่คือ สินค้าทดแทน (Substitute) ที่จะมามีผลกระทบต่อทางตรงและทางอ้อมต่อธุรกิจ พลังที่ห้าคือโครงสร้างของอุตสาหกรรมโดยพิจารณาจากจำนวนคู่

แข่งขัน Wheelen and Hunger (2010) แนะนำว่าการวิเคราะห์ผลกระทบต้องวิเคราะห์พลังที่ 6 คือ อำนาจต่อรองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) เพราะการจัดการธุรกิจเพื่อความยั่งยืนต้องคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย

ขั้นตอนที่สี่ การวิเคราะห์ถึงตำแหน่งในด้านการแข่งขันของธุรกิจ เป็นขั้นตอนการวิเคราะห์ลักษณะของธุรกิจว่า เมื่อเทียบกับธุรกิจในอุตสาหกรรมเดียวกัน มีความได้เปรียบเสียเปรียบกับคู่แข่งอย่างไร

ขั้นตอนที่ห้า การวิเคราะห์โอกาส (Opportunity) และอุปสรรค (Threat) เป็นการนำข้อมูลตั้งแต่ขั้นตอนที่หนึ่งถึงขั้นตอนที่สี่มาวิเคราะห์หาผลกระทบเชิงบวกหรือเชิงลบ ถ้าเป็นผลกระทบเชิงบวกเรียกว่าเป็นโอกาส (Opportunity) และถ้าเป็นผลกระทบเชิงลบเรียกว่าเป็นอุปสรรค (Threat) เพื่อเป็นการเตรียมการให้องค์กรหรือธุรกิจสามารถปรับตัวรองรับกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมได้ กล่าวโดยสรุปแล้ว การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก (Environmental Scanning) มีวัตถุประสงค์เพื่อการวางตำแหน่งในเชิงกลยุทธ์ (Strategic Position) ของธุรกิจ จากนั้นเรียงลำดับความสำคัญของแต่ละปัจจัยหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นและให้น้ำหนักความสำคัญของแต่ละปัจจัยโดยรวมทุกปัจจัยที่เป็นสภาพแวดล้อมภายนอกคือ 1.00 รวมถึงการกำหนดคะแนน ความสามารถขององค์กรหรือหน่วยงาน(คะแนน 1-5) ในการจัดการภายใต้สภาพแวดล้อมภายนอกที่ควบคุมไม่ได้ (ค่าคะแนน 1 หมายถึงมีความสามารถในการจัดการได้น้อยที่สุด ค่าคะแนน 5 หมายถึงมีความสามารถในการจัดการได้มากที่สุด) แล้วทำการคำนวณหาผลกระทบในแต่ละปัจจัยจากตามตัวอย่างตารางที่ 2-4

ตารางที่ 2-4 การวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกเชิงกลยุทธ์ (External Factor Analysis Summary: EFAS)

ปัจจัยภายนอก (External Factors)	น้ำหนัก ความสำคัญ (Weight)	คะแนนประเมิน ความสามารถ (Rating)	คะแนนถ่วงน้ำหนักของ ผลกระทบ (Weighted score)	ข้อคิดเห็น (Comment)
โอกาส				
อุปสรรค				
รวม	1.00			

- 2) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน (Internal Factor Analysis Summary : IFAS) สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์ (2551) ได้กล่าวไว้ว่า การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน หมายถึงการพิจารณาองค์ประกอบภายในขององค์กรหรือหน่วยงานหรือเรื่องที่ต้องการวิเคราะห์ หากองค์กรมีจุดเด่นกว่าคู่แข่ง หรือมีความสามารถ หรือมีทรัพยากรต่างๆ ที่มีคุณค่า สามารถสร้างความยั่งยืนได้ หมายความว่า เป็นจุดแข็ง (Strength) หรือถ้าด้อยกว่าก็หมายความว่า เป็นจุดอ่อน (Weakness) ซึ่งต้องหาทางแก้ไข ในการพิจารณาจุดแข็ง จุดอ่อนนั้น มีข้อสังเกต 3 ประการ ได้แก่

ประการแรก ต้องมีข้อมูลของอีกฝ่ายหนึ่ง มาเป็นข้อมูลในการเปรียบเทียบ การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนนั้นจะใช้อารมณ์ หรือจินตนาการไม่ได้ เพราะในการวางแผนกลยุทธ์จำเป็นต้องมีข้อมูลตรงกับข้อเท็จจริง

ประการที่สอง คือ ตัววัดที่เป็นรูปธรรม (Benchmarking) ยกตัวอย่างเช่น การวิเคราะห์ประสิทธิภาพของบุคคลากร ในอุตสาหกรรมเดียวกันนั้นบุคคลากร 1 คนสามารถทำรายได้ให้กับธุรกิจได้ 1 แสนบาทต่อปี แต่ขณะที่บุคคลากรของธุรกิจเองสามารถสร้างรายได้ให้กับธุรกิจเพียง 8 หมื่นบาทต่อปี ลักษณะเช่นนี้ถือเป็นจุดอ่อน ซึ่งหมายความว่า ตัวเลขต่าง ๆ เหล่านี้เป็นตัวชี้วัดว่าเป็นจุดอ่อนหรือจุดแข็ง ที่เป็นรูปธรรม

ประการที่สาม ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญของความสำเร็จ (Success Factor) ยกตัวอย่างเช่น ถ้าเป็นเรื่องของสถานที่ท่องเที่ยว องค์ประกอบที่สำคัญคือ ความปลอดภัย ความสวยงาม การบริการที่เป็นเลิศ ถ้าเป็นโรงพยาบาล องค์ประกอบที่สำคัญคือ ความสามารถของแพทย์และพยาบาล

กล่าวโดยสรุปแล้ว การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน (Internal Environment) มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ถึงศักยภาพหรือความสามารถในทางกลยุทธ์ (Strategic Capability) บนพื้นฐานของจุดอ่อนจุดแข็งในองค์กรหรือหน่วยงาน องค์ประกอบใดเป็นจุดแข็งก็ต้องพยายามรักษาไว้ ส่วนองค์ประกอบใดเป็นจุดอ่อนก็ต้องพยายามแก้ไข จากนั้นเรียงลำดับความสำคัญของแต่ละปัจจัยหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นและให้น้ำหนักความสำคัญของแต่ละปัจจัยโดยรวมทุกปัจจัยที่เป็นสภาพแวดล้อมภายในคือ 1.00 รวมถึงการกำหนดคะแนน ความสามารถขององค์กรหรือหน่วยงาน(คะแนน1-5) ในการจัดการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง แก้ไขสภาพแวดล้อมภายในที่ควบคุมได้ (ค่าคะแนน 1 หมายถึงมีความสามารถในการจัดการได้น้อยที่สุด ค่าคะแนน 5หมายถึงมีความสามารถในการจัดการได้มากที่สุด) จากนั้นเรียงลำดับความสำคัญของแต่ละปัจจัยหรือองค์ประกอบ และให้น้ำหนักรวมถึงคะแนนตามตัวอย่างดังแสดงในตารางที่ 2-5

ตารางที่ 2-5 การวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในเชิงกลยุทธ์ (Internal Factor Analysis Summary: IFAS)

ปัจจัยภายใน (Internal Factors)	น้ำหนักความสำคัญ (Weight)	คะแนนประเมิน ความสามารถ (Rating)	คะแนนถ่วงน้ำหนักของ ผลกระทบ (Weighted score)	ข้อคิดเห็น (Comment)
จุดแข็ง จุดอ่อน				
รวม	1.00			

3) การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงกลยุทธ์ (Strategic Factor Analysis Summary : SFAS)

การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงกลยุทธ์ หมายถึงขั้นตอนวิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัยต่างๆที่มีผลกระทบต่อองค์กรหรือหน่วยงานทั้งที่เป็นปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในเช่น การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม เทคโนโลยี อุตสาหกรรม คู่แข่งขัน และลูกค้า การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในองค์กร ทรัพยากรและความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ การวิเคราะห์ทัศนคติ ค่านิยม หรือ วัฒนธรรมขององค์กร โดยเป้าหมายของการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ก็คือ การกำหนดตำแหน่งเชิงกลยุทธ์ (Strategic Position) ขององค์กร

หลังจากที่ได้ผลการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกแล้ว ผู้ศึกษาจัดทำตารางสรุปผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงกลยุทธ์ (Generating a strategic factors analysis summary (SFAS) matrix) โดยการเลือก ปัจจัยภายนอกเชิงกลยุทธ์ (Strategic External Factors) จากตาราง EFAS กับปัจจัยภายในเชิงกลยุทธ์ (Strategic Internal Factors) จากตาราง IFAS เกณฑ์ในการเลือกคือต้องเป็นปัจจัยที่มีผลกระทบมาก 1-3 อันดับแรกในแต่ละปัจจัย เพื่อจัดทำตาราง SFAS แล้วนำมาวิเคราะห์ปัจจัยเชิงกลยุทธ์ในภาพรวมอีกครั้งดังแสดงในตารางที่ 2-6

ตารางที่ 2-6 การวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมเชิงกลยุทธ์ (Strategic Factor Analysis Summary: SFAS)

ปัจจัยกลยุทธ์ที่สำคัญ (Key Strategic Factors)	น้ำหนัก ความสำคัญ (Weight)	คะแนนประเมิน ความสามารถ (Rating)	คะแนนถ่วง น้ำหนัก (Weighted score)	ช่วงระยะเวลา (Duration)			ข้อคิดเห็น (Comment)
				สั้น (Short)	กลาง (Inter-mediate)	ยาว (Long)	
จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค							
รวม	1.00						

สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์ (2551) กล่าวเพิ่มเติมว่า หลังจากที่ได้มีการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ (Strategic Analysis) แล้วนั้น ผู้ศึกษาจะต้องกำหนดทางเลือกในเชิงกลยุทธ์ (Strategic Choice) ซึ่งขั้นตอนดังต่อไปนี้

ประการแรก การกำหนดแนวทางหรือทางเลือกเชิงกลยุทธ์ (Strategic Options) กล่าวคือ เป็นขั้นตอนที่พิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาองค์กร เพื่อนำไปสู่แนวทางที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม และตั้งอยู่บนพื้นฐานของจุดอ่อน จุดแข็ง ที่ได้ทำการวิเคราะห์ไว้

ประการที่สอง การประเมินทางเลือกเชิงกลยุทธ์ เป็นการประเมินทางเลือกที่ดีที่สุด ซึ่งแนวทางเลือกที่ดีที่สุดนั้นจะต้องเป็นแนวทางที่คำนึงถึงจุดแข็ง จุดอ่อนขององค์กรและความเป็นไปได้ที่จะนำไปปฏิบัติจริง รวมทั้งต้องเป็นแนวทางที่สามารถดำเนินไปอย่างสอดคล้องกับโอกาสที่เปิดกว้างในอนาคต ตลอดจนเป็นแนวทางที่สามารถหลีกเลี่ยงหรือป้องกันอุปสรรคของการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมได้

ประการสุดท้าย คือ การเลือกกลยุทธ์ หลังจากที่ได้มีการประเมินถึงข้อดี ข้อเสียของทางเลือกเชิงกลยุทธ์ต่างๆ เรียบร้อยแล้ว จะเป็นช่วงของการตัดสินใจเพื่อนำไปสู่ข้อยุติในการกำหนดทางเลือกที่เด่นชัด หรือเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสมที่สุด (Strategic Fit) นั้นเอง

2.2 การทบทวนวรรณกรรม/สารสนเทศ (Information) ที่เกี่ยวข้อง

วารุณี เกตุสะอาด (2554) ได้ทำการศึกษา ประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของพื้นที่เกษตรกรรม ในเขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร และค้นหาแนวทางในการเพิ่มศักยภาพพื้นที่เกษตรกรรมตามความเหมาะสมของแหล่งเกษตรกรรมนั้นๆ ผลการศึกษาพบว่าแหล่งเกษตรกรรมที่มีผลการประเมินศักยภาพรวมในระดับสูงถึงร้อยละ 63 โดยมีศักยภาพสูงในด้านความเชื่อมโยง ความใกล้ชิดกับแหล่งท่องเที่ยวหลัก ด้านความปลอดภัย ของแหล่งเกษตรกรรม และด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานตามลำดับ มีศักยภาพต่ำที่จะต้องปรับปรุง คือด้านป้ายบอกทางเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และด้านการบริการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ด้านการจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว สำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่า ควรได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งด้านความรู้และงบประมาณจากภาครัฐ ในการจัดตั้งศูนย์ประสานงาน และการประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยว การจัดหาพื้นที่ลานจอดรถ ห้องน้ำการจัดทำป้ายบอกทางและสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยว ได้มากขึ้น

ศิริจรรยา ประพุดติกิจ (2553) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาสภาพทรัพยากร ด้านการท่องเที่ยว และศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อเสนอเส้นทางการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวและจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอำเภอเมืองจังหวัดตราด โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยว แบบสำรวจสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวและแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ภาครัฐ จำนวน 24 คน ภาคเอกชน จำนวน 24 คน ประชาชนท้องถิ่น จำนวน 24 คน และนักท่องเที่ยว จำนวน 60 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์วิธีการและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า การประเมินแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเมือง จังหวัดตราด 12 แห่ง ดังนี้ 1) แหล่งท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ได้แก่ วัดบุบผาราม วัดโยธานิมิต ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง วัดไผ่ล้อม โบราณสถานจวนเรชิตังกัมปอต ย่านตลาดเก่าริมคลองบางพระ 2) แหล่งท่องเที่ยวทาง ธรรมชาติ ได้แก่ ศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนบ้านเปร็ดโน น้ำตกสะพานหิน หาดลานทราย สถานีวิจัยและพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 4 (ตราด) ล่องแก่งคลองห้วยแร้ง 3) แหล่งท่องเที่ยว เชิงเกษตร ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรบ้านห้วยน้ำขาว จากการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวพบว่า โดยรวมมีศักยภาพในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามิกซ์ตัวอย่างความคิดเห็นต่อศักยภาพ ด้านศิลปวัฒนธรรม และ ด้านธรรมชาติ อยู่ในระดับมากโดยมีผลคะแนนเฉลี่ย 3.60 และ 3.55 ตามลำดับ เมื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยจำแนกตามสถานที่ท่องเที่ยว พบว่า ล่องแก่ง คลองห้วยแร้ง มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก จากนั้นนำผลการวิจัยมา

จัดเส้นทางจำนวน 4 เส้นทาง เส้นทางท่องเที่ยวที่ 1 ได้แก่ วัดบุปผาราม สถานีวิจัยและพัฒนา ทรัพยากรป่าชายเลนที่ 4 (ตราด) และล่องแก่งคลองห้วยแร้ง เส้นทางท่องเที่ยวที่ 2 ได้แก่ วัดไผ่ล้อม ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง โบราณสถานจวนเรชิตังกำปอต และ วัดโยธานิมิต เส้นทางท่องเที่ยวที่ 3 ได้แก่ หาดลานทราย สวนผลไม้บ้านห้วยน้ำขาว และศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนบ้านเป็ดในเส้นทางท่องเที่ยวที่ 4 ได้แก่ วัดบุปผาราม ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ตลาดเก่าริมคลองบางพระ สถานีวิจัยและพัฒนา ทรัพยากรป่าชายเลนที่ 4 (ตราด) ผลการวิเคราะห์ พบว่าเส้นทางท่องเที่ยวที่ 4 มีจุดแข็งมากที่สุด โดยมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสะดวกในการเข้าถึง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ รองลงมา คือ เส้นทางท่องเที่ยวที่ 1 2 และ 3 โดยมีจุดอ่อน คือแหล่งท่องเที่ยวมีป้ายบอกทางแหล่งที่น้อยและ ขาดการจัดการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกโอกาส คือ แหล่งท่องเที่ยวในแต่ละเส้นทางสามารถเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวแห่งอื่น ตลอดจนสามารถพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวให้เป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อุปสรรค คือ ขาดการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว ข้อจำกัดด้านเวลา ตลอดจนขาดบุคลากร ด้านการท่องเที่ยว รวมถึงการขาดงบประมาณ ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้ คือ 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหารูปแบบ และ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสม เพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว 2) ควร เพิ่มช่องทางประชาสัมพันธ์เพื่อขยายจำนวนนักท่องเที่ยว 3) นำเส้นทางทั้ง 4 เส้นทางมาปรับปรุง และพัฒนาให้เป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอำเภอเมือง จังหวัดตราด

วิภา ศรีระทุ (2551) การศึกษาคั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว และประเมิน ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยใช้แบบประเมิน มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา แล้วจัดระดับมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวตามเกณฑ์ที่กำหนด

ผลการวิจัยพบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอำเภอเขาค้อที่ศึกษาทุกแหล่ง ยกเว้น จุดชมวิวเพียงแห่งเดียวที่ยังไม่มีการบริหารจัดการจากผลการประเมินศักยภาพแหล่งการท่องเที่ยวที่เลือกศึกษา 10 แห่ง ที่นักท่องเที่ยวนิยมท่องเที่ยวในอำเภอเขาค้อ สรุปได้ว่ามีศักยภาพดีเยี่ยม 1 แห่ง คือแก่งบางระจัน มีศักยภาพดีมาก 1 แห่ง คือน้ำตกศรีดิษฐ์และครกพลังน้ำ มีศักยภาพดี 2 แห่งคือสวนสัตว์เปิดเขาต้าและพระตำหนักเขาค้อ มีศักยภาพปานกลาง 1 แห่ง คือพิพิธภัณฑสถานธรรมชาติและสัตว์ป่าเขาค้อ มีศักยภาพต่ำ 4 แห่ง คือหอสมุดนานาชาติและเจดีย์พระบรมสารีริกธาตุ อนุสรณ์สถานผู้เสียสละเขาค้อ พระบรมธาตุเจดีย์กาญจนาภิเษก และเนินมัทศรจรย์ ส่วนจุดชมวิว (ทะเลหมอก) มีศักยภาพเหมาะสม ที่พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

พงษ์ภี ศรีสวัสดิ์และคณะ (2550) ได้ทำการศึกษากลไกการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ บนพื้นที่เกาะช้าง กิ่งอำเภอเกาะช้างจังหวัดตราด และศึกษาศักยภาพการจัดการกิจกรรมการ

ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและ แสวงหาแนวทางในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติบนพื้นที่เกาะช้าง กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหาร / เจ้าของกิจการที่จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติประชาชนในพื้นที่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีทั้งแบบสอบถาม และ แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่ากลไกการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวแบ่งได้ 2 กลุ่มคือผู้ให้บริการ กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นประชาชนในพื้นที่และผู้ให้บริการกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็น นักลงทุนต่างถิ่น/ต่างประเทศซึ่งมีรายละเอียดในการดำเนินการด้านต่างๆดังนี้ คือ 1) วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม 2) ด้านการเงิน 3) ด้านกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวก 4) การจัดโปรแกรมกิจกรรมต่างๆ 5) การประชาสัมพันธ์และการตลาด 6) ด้านทรัพยากรมนุษย์ 7) ความปลอดภัยและความเสี่ยงและ 8) ลูกค้านักท่องเที่ยว ส่วนเรื่องศักยภาพการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ในมุมมองของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศพบว่ากิจกรรมด้านน้ำดูปะการัง (น้ำตื้น) และกิจกรรมด้านน้ำดูปะการัง (น้ำลึก) มีศักยภาพในระดับสูงเมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าประชาชนในพื้นที่มีความคิดเห็นว่าคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติที่ได้จากการ ท่องเที่ยวมีศักยภาพสูงแต่นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศคิดว่ามีศักยภาพอยู่ในระดับ ปานกลาง ส่วนเรื่องความปลอดภัยจากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวและความนิยมของ กิจกรรมการท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 3 กลุ่มมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่ามีศักยภาพอยู่ใน ระดับปานกลาง นอกจากนี้คณะผู้วิจัยได้เสนอแนวทางในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทาง ธรรมชาติบนพื้นที่เกาะช้างโดยสามารถจัดทำภายใต้กรอบ 3E คือ Enforcement (การบังคับใช้ กฎหมายหรือข้อบังคับ) Engineering (การใช้เทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาปรับปรุงและอนุรักษ์) และ Education (การให้ความรู้และข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและครบถ้วน)

วันชัย อัครทวีทอง (2549) ทำการศึกษา ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว และปัญหาอุปสรรค พร้อมทั้งข้อเสนอแนะในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บ้านวังคำแคน หมู่ที่ 9 อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ โดยใช้แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยเลือกแบบเจาะจง กับบุคคลที่มีความรู้ และประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งทางตรงและทางอ้อม จำนวน 43 คน และทำการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างในการสนทนากลุ่มบริหารการท่องเที่ยวมอหินขาว จำนวน 41 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยค่าร้อยละและค่าเฉลี่ย และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการจัดหมวดหมู่เนื้อหา ผลการศึกษา พบว่าแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวมีศักยภาพมากถึงร้อยละ 61 ตัวชี้วัดศักยภาพที่มีคะแนนสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) อธิยาศัยของผู้นำชุมชน และชุมชนบ้านวังคำแคน 2) ความพิเศษหรือสิ่งหายาก ไม่เหมือนใคร หาชมได้น้อยมาก และ 3) ความเหมาะสมในการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง เชื่อนลำปะทาว และน้ำตกตาดโตน

คิดเป็นร้อยละ 79.05, 75.31 และ 74.45 ตามลำดับ ส่วนตัวชี้วัดศักยภาพที่มีคะแนนต่ำสุด 3 อันดับ ได้แก่ 1) โครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ 2) สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ร้านค้า ร้านอาหาร ที่พัก ที่จอดรถ ห้องสุขา 3) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 31.54, 34.11 และ 41.66 ตามลำดับ ปัญหาอุปสรรค สมาชิกกลุ่มบริหารการท่องเที่ยวมอหินขาวขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เช่น การดูแลนักท่องเที่ยว การกำหนดอัตราค่าให้บริการแก่นักท่องเที่ยว วัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาหาร พาหนะนำเที่ยว การดูแลรักษาความปลอดภัย การป้องกันรักษาพืชพรรณธรรมชาติ และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ข้อเสนอแนะ ควรจัดทำข้อมูลพื้นที่ท่องเที่ยวด้านธรณีวิทยา โบราณคดี พืชพรรณธรรมชาติ และด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงการปรับปรุงภูมิทัศน์ในพื้นที่ท่องเที่ยวให้เหมาะสม กลมกลืนกับสภาพภูมิประเทศและสอดคล้องกับหลักการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า แหล่งน้ำ ควรจัดทำเท่าที่จำเป็น ในสวนชุมชนควรจัดเตรียมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพด้านการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว โดยจัดฝึกอบรมให้ความรู้ และทัศนศึกษาดูงาน

สมชาย เลียงพรพรรณ (2547) ได้ทำการการศึกษาสำรวจและประเมินศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บริเวณ ทะเลสาบสงขลา ในเรื่องของความสะดวกในการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อม คุณค่าและความสำคัญ การตอบรับของประชาชนในท้องถิ่น การให้การศึกษ การรักษาสีเขียวและองค์กรในการจัดการ และ ได้ทำการสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยว พร้อมเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณทะเลสาบสงขลา เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบประเมินศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และแบบสอบถามนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว โดยสอบถามนักท่องเที่ยวเฉพาะในแหล่ง ที่ได้คะแนนศักยภาพตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไป ผลการศึกษาพบว่าการประเมินศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทั้งหมด 49 แหล่ง สามารถแบ่งแหล่งท่องเที่ยวออกตามระดับคะแนนศักยภาพได้เป็น 3 กลุ่ม กลุ่มที่มีระดับศักยภาพมาก (ได้คะแนนร้อยละ 66-80) จำนวน 8 แหล่ง กลุ่มที่มีระดับศักยภาพปานกลาง (ได้คะแนนร้อยละ 50-65) จำนวน 22 แหล่ง กลุ่มที่มีระดับศักยภาพน้อย (ได้คะแนนน้อยกว่าร้อยละ 50) จำนวน 19 แหล่ง ผลการสอบถามนักท่องเที่ยวในแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีระดับศักยภาพมากและปานกลางพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในทุกแหล่งแสดงความคิดเห็นให้มีการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านความสะดวกในการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อม คุณค่าและ ความสำคัญ การตอบรับของประชาชนในท้องถิ่น และการจัดการ ในแหล่งที่มีระดับศักยภาพมากและมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากจะได้รับความคิดเห็นที่หลากหลายกว่าแหล่งที่มีระดับศักยภาพ ปานกลาง และมีจำนวนนักท่องเที่ยวน้อยกว่า โดยความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็น ประโยชน์มาก

ต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในบริเวณทะเลสาบสงขลา แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณทะเลสาบสงขลา ควรพัฒนา ตามศักยภาพของแหล่ง การจัดการของชุมชน และความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยการ พัฒนาจะต้องยึดหลักการและปรัชญาของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างเคร่งครัด เพื่อนำไปสู่ การพัฒนาที่ยั่งยืน

มนัส ชัยสวัสดิ์ และคณะ (2546) ได้ทำการศึกษาศักยภาพของการพัฒนาภูเก็ตไปสู่แหล่ง ท่องเที่ยวระดับโลก โดยศึกษาเฉพาะปัจจัยอุปทานของระบบการท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ต และได้นำเอา หลักจรรยาบรรณการท่องเที่ยวโลกมาใช้เป็นแนวทางในการประเมิน โดยใช้ตัวชี้วัดที่พัฒนาโดย Groupe D'evlopment มาทำการประเมินเป็นโครงการนำร่องด้วยการประเมินหน่วยงานการนำ แผนโครงการนำร่องออกสู่การปฏิบัติ คือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปของการจัดสรรทรัพยากร เพื่อสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ตัวอย่างที่เลือกเพื่อทำการศึกษาประกอบด้วย สถานที่ ท่องเที่ยวที่สำคัญ 8 แห่ง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 14 แห่ง รวมทั้งได้มีการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสอบถามถึงธุรกิจที่พักทั้งหมดที่มีรายชื่อที่ สำนักงานการท่องเที่ยวภาคใต้ เขต 4 ผล การศึกษาพบว่า ภูเก็ตมีศักยภาพโดยเฉลี่ยของการพัฒนาที่ยั่งยืน แต่ต้องมีการปรับปรุง สำหรับผล การศึกษาผู้ประกอบการโรงแรมยืนยันผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมจากการท่องเที่ยวในรูป ของการสร้างงานทั้งทางตรงและทางอ้อมให้กับคนในท้องถิ่น มีทิศทางที่ดีในการจัดการสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรม และการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้น แต่ไม่มีการให้โอกาส แก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่เท่าเทียมกัน การจัดสรรทรัพยากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นชี้ให้เห็นว่า งบประมาณจำนวนมากถูกจัดสรรไปในงบที่ดินสิ่งก่อสร้างและครุภัณฑ์ กิจกรรมที่สัมพันธ์กับการ พัฒนาทักษะและกิจกรรมที่สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนได้รับการจัดสรรทรัพยากรต่ำ ข้อเสนอแนะ สำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับภูเก็ต คือการสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้นำเอากลยุทธ์ การพัฒนาแบบควบคุมมาใช้พัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ต การเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวของ จังหวัดภูเก็ตโดยการวางตำแหน่งการท่องเที่ยวใหม่ การกระจายตลาด การปรับปรุงคุณภาพ และการ ขยายฤดูกาลท่องเที่ยว การใช้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นตัวเชื่อมกับภาคเศรษฐกิจอื่น เช่นภาค การเกษตร การสนับสนุนการศึกษาทางการท่องเที่ยวและการให้การศึกษาแก่คนท้องถิ่นถึงประโยชน์ ทางสังคมและเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวรวมทั้งผลกระทบทางลบ

พิชญา โคตรชมภู (2544) ได้ทำการศึกษาศักยภาพการการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติภู กระดิงด้านบน ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยทำการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เพื่อนำไปหา ศักยภาพและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น ด้วยวิธี ถ่วงน้ำหนัก(Weighting Score Method) โดย

ประเมินศักยภาพด้วย 6 ด้าน คือ ด้านการมีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยว โอกาสในการสร้างจิตสำนึกและการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม ความหลากหลายของกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ ความยากง่ายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัย ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติภูกระดึงมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สูง โดยมีค่าคะแนนประเมินเท่ากับ 2.18 จากคะแนนเต็ม 3 สำหรับการหาผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น ได้แบ่งเกณฑ์การศึกษาออกเป็น 3 เกณฑ์คือ ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสัตว์ป่า ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อพืช ผลกระทบด้านอื่น ๆ และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นนั้นอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าประเมินเท่ากับ 2.00 จากการสำรวจข้อมูลพื้นฐานนักท่องเที่ยวพบว่ามียกท่องเที่ยวรู้จักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ร้อยละ 70.85 แต่มีเพียงร้อยละ 28.64 เท่านั้นที่จัดเป็นนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สิ่งที่ควรปรับปรุงคือ เรื่องการมีบริการเสริมด้านจักรยาน ควรมีป้ายบอกทางให้ชัดเจน และควรมีป้ายให้ความรู้ด้านแหล่งที่มาของชื่อของสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่ง ส่วนด้านการบริการในภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ดี